

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за заемане на академичната длъжност **доцент**

в област на висше образование 2. Хуманитарни науки.

професионално направление 2.1. Филологии (Германски езици – Съвременен немски език)

ШУ „Епископ Константин Преславски”,

Факултет по хуманитарни науки,

катедра Германистика

обнародван в ДВ бр. 102 от 07.12.2021 г.

Рецензент: проф. д.ф.н. Снежанка Петрова Бойчева

1. Данни за конкурса.

При обявения в ДВ от 07.12.2021г., бр. 102 конкурс за заемане на академичната длъжност **доцент** са спазени изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за развитие на академичния състав в ШУ „Епископ Константин Преславски”. Кандидатката гл. ас. д-р Айля Реджеб Илизова е изпълнила минималните национални изисквания по чл. 2б, ал. 2 и 3 от ЗРАСРБ.

2. Данни за професионалното израстване на кандидатката.

Гл. ас. д-р Айля Реджеб Илизова завършва средно образование в СОУ „Васил Левски“, гр. Шумен, а висше – в Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“: бакалавърска степен по специалност „Начална училищна педагогика“ (1996 г.) и магистърска степен по специалност „Предучилищна педагогика“ (1995 г.). В периода 2001 г. – 2003 г. следва в университет „Юлиус Максимилиан“, Вюрцбург, Германия. През 2014 г. ѝ е присъдена образователна и научна степен „доктор“ в професионално

направление 2.1. Филологии (Германски езици – Съвременен немски език). От 2017 г. до 2019 работи като хоноруван преподавател в катедра „Германистика“ на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“, а от 2019 г. до момента – като главен асистент в същата катедра. Член е на Съюза на германистите в България и на Дружеството на преподавателите по немски език в България.

Подобно професионално израстване от студентската скамейка до уважаван преподавател в Катедра Германистика е път, който кандидатката изминава осъзнато и целеустремено. Ангажираността на д-р Илиязова към академичния живот проличава още по време на нейното следване в ШУ. Впоследствие като учител в Езикова гимназия Шумен и като хоноруван и щатен преподавател в КГ, ФХН в ШУ тя затвърждава своите професионални и личностни качества на отличен специалист (базов учител) в сферата на методиката и дидактиката на чуждоезиковото обучение и в областта на педагогическите науки. Научните ѝ интереси се отличават, от една страна, със задълбоченост в профила ѝ на методик и езиковед и, от друга страна, със стремеж към разширяване на познанията и специализацията ѝ в дисциплини, попадащи в рамките на езиковедските и културологичните науки, за което свидетелстват нейните ранни публикации и особено монографията „Ценностни ориентации в немската и българската фразеология“, цитирана от авторитетни учени в престижни издания.

3. Описание на научните трудове и научни приноси

По конкурса за заемане на академичната длъжност доцент д-р Айля Илиязова е представила като хабилитационен труд **монографията** *Различният хоризонт. Немският когнитивно-лингвистичен модел*, една **студия** *Лингвистична интелигентност и лексикални езикови обекти в дискусията в немскоезична академична среда* и **11 статии** в специализирани и реферирани (вторични бази данни) научни издания в България и чужбина („За заедността в мисленето: трансформации на концепта сътрудничество в немския когнитивно-лингвистичен континуум“, „Лексемата мисъл в българския език и нейните семантични еквиваленти в немския език“, „Креативна ментална енергия или как да мислим креативно“, „Intellektuelle Reflexion und dialogisch orientierte Kommunikation für eine Kultur des Miteinander Denkens“, „Да модифицираме интелигентността си: рефлексия и комуникативна среда“, „Комуникационен октагон: аспекти на интелигентността през призмата на комуникационната среда“ „Lernen ohne externe Kontrolle? Fragestellung über die

Kreativität des menschlichen Gehirns und die Autonomie des künstlichen Systems“, „Учене чрез сътрудничество: общуване на мозъци“, „Полемиката за самостоятелното учене: допирателни и разделителни линии между естествения и изкуствения интелект“, „Игри на столове: как да работим заедно“, „Онлайн колаборация чрез Blackboard: правила или автономност?“. Представените цитирания на д-р Илиязова са показателни за качеството на нейните научни изследвания.

Монографията РАЗЛИЧНИЯТ ХОРИЗОНТ разработва когнитивно-лингвистичен модел, позициониран върху някои особености в комуникативното поведение на хората с цел продуктивно решаване на проблеми. Основната теза е: независимо от философския спор за универсалиите по отношение на човешкото мислене (менталност) и на произлизащата от него комуникация, хоризонтът, който се разкрива пред носителите на различните езици е винаги различен. Лингвистичните езикови обекти в настоящата работа (ексцерпираният лексикографски материал обхваща 176 лексеми) са анализирани в опозицията рационалност-интуитивност. Резултатите показват, че идентифицирането с разсъждаващото, рационалното Аз намира израз в по-големия брой лексеми в лексикона на немския език - 149. Само 27 са лексикалните единици, насочени към характеристиката интуитивност. В изследването е направен опит при превода от немски на български език в лексикално-семантичен план да се проследят еквивалентни отношения на отделни елементи в системите на двата езика. Застъпва се схващането, че в разгледаното културно пространство е доминираща рационалността, от една страна, от друга страна се установява, че съмнението, респ. интуитивното знание не могат да бъдат изключени като познавателен импулс.

Теоретични и практико-приложни приноси на хабилитационния труд

Разработката е теоретично аргументирана и прагматично ориентирана и може да послужи в процеса на чуждоезиково обучение на студенти с цел да допринесе за повишаване на културата на дискусия и дебат в посока конструктивност, което е ключово умение в съвременните обществени, бизнес- и междуличностни отношения. Създадената методология би могла да послужи като основа и за бъдещи компаративистични и културологични изследвания, напр. в областта на езикознанието – проучване на паралели и девиации между немския когнитивно-лингвистичен модел и семантични еквиваленти в българския език, или в сферата на интеркултурната комуникация – изследване на

културата на дебата на съответната общност въз основа на семантичен анализ на лексикални единици.

Семантичното описание на дадена езикова система е в обсега на научните интереси на изследователите-лингвисти. От друга страна, организирането на лексикалната информация в парадигматични структури (лексикално-семантични полета) е важна част от основни езиковедски и практико-приложни дисциплини, преподавани в рамките на филологическото образование. Създадената по този начин лексикално-семантична мрежа обяснява не само морфосинтактични и семантични връзки, но и екстралингвистични феномени, напр. начин на възприемане, светоусещане, мислене. Рефлексията се определя като основа на комуникационния процес. Връзките между знание (рецепция) и познавателни действия, ясно разграничени едно от друго, се утвърждават с помощта на комуникационната среда, подкрепена от когнитивни импулси и емоционален заряд. Сенсibiliзирането на студентите в посока взаимозависимост между езикови явления и феномени, свързани с езика, е предпоставка за развиване на т.нар. „чувство за езика“ (какво може да се каже в дадена комуникативна ситуация и какво би било неприемливо от гледна точка на културата на дебат).

Изследването способства за определени културологични сравнения, релевантни напр. за елементите на изказа под формата на монолог, диалог, дискусия и като цяло за културата на дебата в немското културно пространство. Запознаването на ученици и студенти със знанието относно човешкото комуникативно поведение и неговото приложение в практиката е важна предпоставка за формиране на ключово умение – (съвместно) решаване на проблеми на базата на диалога.

В представения немски когнитивно-лингвистичен модел, оформен с помощта на изразни средства, характерни за дискусията и за дебатите в немскоезична (академична) среда, доминират лексикални единици, изпълняващи функцията на подпомагащи другите участници в дискусията/дебатите фактори, дори в случаите, когато се опонира в спора (продуктивност и контра-продуктивност на дебата в комуникативно вариативна среда) с крайна цел съвместно диалогично мислене.

Работата на д-р Илиязова съдържа импулси за бъдещи изследвания от семасиологична, културологична и дидактико-методическа гледна точка. Естествено продължение на

приносите на хабилитационния труд е сравнително изследване за културата на дебата и доминиращите негови характеристики в български контекст.

4. Преподавателска работа.

Гл. ас. д-р Айля Илиязова води лекции и упражнения в ОКС бакалавър и магистър. Основната ѝ преподавателска дейност е в областта на Методиката и дидактиката на обучението по немски език като чужд, но и в обсега на дисциплината Практически немски език. Колегата се специализира в областта на дисциплината Ключови компетентности в академичната сфера. Въз основа на изследванията си в рамките на хабилитационния труд тя подготви избираемата дисциплина *Култура на дебата.*, където сложните теоретични постановки ще отстъпят място на ясни и конкретни правила за водене на конструктивен диалог. В качеството си на ръководител катедра оценявам преподавателската работа на д-р Илиязова като изключително професионална и отговорна. Тя се радва на доверието на целия колегиум и на студентската аудитория.

В подкрепа на успешната преподавателска работа на д-р Илиязова отбелязвам подготвеното издание учебно помагало – глосар, който възниква в резултат на изследването на авторката **ЦЕННОСТНИ ОРИЕНТАЦИИ В НЕМСКАТА И БЪЛГАРСКАТА ФРАЗЕОЛОГИЯ**. Фразеологията е благодатна почва за съчетаването на лингвистични методи на изследване с основни положения от културологията, социологията и културната антропология. В този смисъл глосарът стъпва на стабилна база – използван е огромен емпиричен материал, корпусът съдържа 4 114 фразеологизми: 2 265 немски и 1849 български. Авторката демонстрира обективност и прецизност при подбора на фразеологичните единици. Обработката на отделните структури показва високата езикова култура на А. Илиязова и в двата езика. Представеният набор от фразеологизми представлява в своята конкретика база за анализ на промените в културната идентичност в двете езикови пространства. Авторката подхожда към реализиране на тази цел с изключителна компетентност и критичност спрямо необходимостта, съпоставеното фразеологично богатство на немски и български език да бъде достъпно във вид, позволяващ на всеки интересуващ се от тази област на изследване да задоволи своите професионални търсения, като разполага с неговия удобен електронен вариант, както и спрямо възможността за улесняване на учебния процес и изследователската работа на студенти-германисти, докторанти и преподаватели!

Заклучение

Предвид посочените характеристики на хабилитационния труд и другите публикации, както и на съдържащите се в тях научни и научно-приложни приноси, на основата на убеждението ми за изключително задълбочената и продуктивна научно-изследователска работа на гл. ас. д-р Айля Реджеб Илиязова ще гласувам положително в подкрепа на кандидатурата ѝ за заемане на академичната длъжност „доцент” по професионално направление: 2.1. Филологии (Германски езици – Съвременен немски език).

Шумен, 14.03.2022 г.

Изготвила рецензията:

/проф. д.ф.н. Снежанка Бойчева, член на
Научното жури/